

Zdrowotne kompetencje informacyjne – definicja, badania, kierunki rozwoju

W języku polskim pojęcie kompetencja¹⁰, wywodzące się od łacińskiego rzeczownika *competentia* oznaczającego zgodność i odpowiedniość¹¹, jest używane w różnych gałęziach nauki i odnosi się do rozmaitych sfer działalności człowieka. W literaturze przedmiotu pojawiają się takie określenia, jak kompetencje kluczowe, przedmiotowe, językowe, komunikacyjne, zawodowe. Termin ten rozumie się również jako zakres pełnomocnictwa i działania poszczególnych instytucji i osób. Są to, jak podkreśla Wacław Strykowski, kompetencje instrumentalne, pojawiające się w momencie nadania komuś określonych uprawnień do działania¹². *Używamy tego terminu również w odniesieniu do określonych kwalifikacji, umiejętności i sprawności, które ujawniają się w takich lub innych zachowaniach człowieka. (...) Można wyróżnić węższe i szersze rozumienie kompetencji jako kwalifikacji. Węższe utożsamia się z umiejętnością i sprawnością, szersze stanowi połączenie wiedzy, opartych na niej umiejętnościach, a także motywacji¹³.*

Podkreśla się też, że określenie to można stosować w odniesieniu do pewnej dyspozycji, którą – co szczególnie ważne – osiąga się przez wyuczenie. Jej istotną cechą jest powtarzalność oraz możliwość bycia zaobserwowaną przez innych. *Jest to zatem taka dyspozycja człowieka, która jest uświadamiana przez niego samego oraz dostrzegana przez innych, którzy mogą orzekać, że według*

¹⁰ Analiza definicji terminów „kompetencje” i „kompetencje informacyjne” została oparta na przeglądzie literatury dokonany na potrzeby pracy J. Jasiewicz: *Kompetencje informacyjne młodzieży. Analiza – stan faktyczny – kształcenie na przykładzie Polski, Niemiec i Wielkiej Brytanii*, Warszawa 2012.

¹¹ W. Kopaliński, *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych z almanachem*, Warszawa 1994, s. 270.

¹² W. Strykowski, *Kompetencje medialne: pojęcie, obszary, formy kształcenia*. W: W. Strykowski, W. Skrzydlewski (red.), *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, Poznań 2004, s. 31.

¹³ Ibidem.

nich osoba jest kompetentna w wybranej dziedzinie¹⁴. Kompetencje są ze swej natury dynamiczne – poszerzają się wraz z postępującym tokiem socjalizacji czy upływem czasu, pozwalając na dostosowanie się do kontekstu oraz wymagań zmieniającego się otoczenia. Na kompetencje ma bowiem wpływ nie tylko rozwój jednostki – jej edukacja, praca, nauka – ale również standardy stawiane w toku socjalizacji i całe środowisko społeczne. Dlatego też można powiedzieć, że kompetencje łączą „architekturę umysłu” ze standardami społecznymi, zawodowymi i kulturowymi. Kompetencje są też podmiotowe, tzn. stanowią własność określonej osoby. Ich charakter jest jednak dualny: z jednej bowiem strony opierają się na naturalnych, podstawowych zdolnościach poznawczych, z drugiej zaś są czymś zewnętrznym, egzogennym i społecznie warunkowanym, jako że powstają w wyniku treningu socjalizacyjnego oraz zorganizowanej edukacji. Dwoistość kompetencji wynika również z ich charakteru: relacyjnego i relatywnego zarazem. Relacyjność wyraża się już we wspomnianym powyżejłączeniu umysłu z otoczeniem. Relatywność dotyczy natomiast dynamicznego charakteru kompetencji¹⁵.

1.1. Kompetencje językowe i komunikacyjne

Pojęcie kompetencji po raz pierwszy zostało użyte w 1965 r. przez Noama Chomsky’ego w publikacji *Aspects of the Theory of Syntax*. Kompetencja językowa, według niego, to wrodzona zdolność człowieka do przyswajania języka. Początkowo zdolność ta jest ukryta i nie przejawia się w wykonaniu, czyli umiejętności tworzenia gramatycznych wypowiedzi¹⁶.

Teoria lingwistyczna, którą zajmował się Chomsky, ogniskuje się na zachowaniach językowych idealnego użytkownika języka, tj. osoby, która należy do całkowicie jednorodnej społeczności językowej i zna jej język w sposób doskonały. Dlatego Chomsky wprowadza wyraźne rozróżnienie między kompetencją, rozumianą jako znajomość języka, a wykonaniem (zwanym też czasami performancją) pojmowanym jako wykorzystanie języka w konkretnych sytuacjach. Jedynie w warunkach idealnych wykonanie jest rzeczywistym odbi-

¹⁴ M. Czerepaniak-Walczak, *Kompetencja: słowo kluczowe czy „wytrych” w edukacji?*, „Neodidagmata” 1999, nr XXIV, s. 60.

¹⁵ C. Nosal, *Psychologia kompetencji w dobie technologii informacyjnej*. W: W. Strykowski, W. Skrzydlewski (red.), *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, Poznań 2004, s. 23.

¹⁶ E. Nęcka, J. Orzechowski, B. Szymura, *Psychologia poznawcza*, Warszawa 2006, s. 637.

ciem kompetencji językowych¹⁷, dlatego według niego wykonanie było jedynie niedoskonałym odbiciem kompetencji, w związku z czym był nim zainteresowany w mniejszym stopniu. Uzupełnienie koncepcji Chomsky’ego o aspekt rozumienia i wykorzystywania w procesie komunikacji wypowiedzi gramatycznie niepoprawnych oraz pozajęzykowych środków komunikacji doprowadziło do stworzenia terminu „kompetencja komunikacyjna”. Określenie to jest pełniejsze od zaproponowanej przez Chomsky’ego koncepcji kompetencji językowej: proces porozumiewania się jest zawsze osadzony w konkretnych okolicznościach, gdzie istotne są czas i przestrzeń, cechy nadawcy, odgrywane przez niego role społeczne, jego poglądy, uznawany przez niego system wartości, właściwości osób, do których wypowiedź jest kierowana, oraz relacje między osobami uczestniczącymi w akcie komunikacji¹⁸. Dzięki kompetencjom komunikacyjnym uczestnicy aktu porozumiewania są w stanie odpowiednio dobrać styl mówienia, słownictwo, tembr głosu. Kompetencje te pozwalają bowiem zidentyfikować daną sytuację komunikacyjną i we właściwy sposób dobrać środki wyrazu i zaprojektować wypowiedź. O ich poziomie będzie natomiast świadczyć nie tylko sprawność, z jaką posługujemy się językiem, ale także umiejętność kształtowania wypowiedzi w zależności od kontekstu społecznego, sytuacji komunikacyjnej i odbiorców wypowiedzi¹⁹. Wincenty Okoń wymienia też jako kompetencję komunikacyjną zdolność komunikacji interpersonalnej, czyli wymiany informacji między nadawcą i odbiorcą za pośrednictwem jakiegoś kanału²⁰.

1.2. Wybrane definicje *information literacy*

Kompetencje informacyjne (ang. *information literacy* – *IL*) nie mają powszechnie uzgodnionej, jednej definicji, jednak określa się je najczęściej jako zestaw umiejętności związanych ze zdobywaniem informacji, począwszy od rozpoznania potrzeb informacyjnych aż do właściwego jej wykorzystania²¹. *IL* bywa kwalifikowane do dwóch kategorii: węższej oraz szerszej. *W wąskim rozumieniu, pojęcie information literacy jest określane jako rozszerzenie*

¹⁷ N. Chomsky, *Zagadnienia teorii składni*, Wrocław 1982, s. 14–15.

¹⁸ W. Pisarek, *Wstęp do nauki o komunikowaniu*, Warszawa 2008, s. 64.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ W. Okoń, *Nowy słownik pedagogiczny*, Warszawa 2007, s. 186.

²¹ L. Derfert-Wolf, *Information literacy – kształcenie umiejętności informacyjnych w bibliotekach akademickich*. W: B. Antczak-Sabała, M. Kowalska, L. Tkaczyk (red.), *Przestrzeń informacyjna biblioteki akademickiej – tradycja i nowoczesność*, Toruń 2009, s. 186.

umiejętności korzystania z biblioteki o nowe kwalifikacje, których opanowanie, w wyniku rozpowszechniania się internetu, stało się koniecznością. Rozszerzenie to uwzględnia obok aspektu instrumentalnego, związanego z wyszukiwaniem i lokalizowaniem dokumentów i informacji – dominującego w instrukcji korzystania z bibliotek i systemów informacyjnych oraz szkoleniu użytkowników – także aspekt intelektualny, odnoszący się do analizy, selekcjonowania, oceny, wartościowania, syntezy i efektywnego wykorzystania informacji²². W ujęciu szerszym kompetencje informacyjne są traktowane jako harmonijna kompozycja wiedzy i umiejętności, sprzężona z celowymi działaniami człowieka, w które uwikłane jest poszukiwanie informacji w zróżnicowanym i dynamicznym środowisku informacyjnym, połączone np. z kształceniem, podejmowaniem decyzji w różnych sferach życia społecznego i indywidualnego czy też z działalnością badawczą²³.

Jedną z powszechnie stosowanych i akceptowanych jest definicja *information literacy* wypracowana przez Stowarzyszenie Bibliotek Amerykańskich – American Library Association (ALA) w 1989 r. Zgodnie z nią kompetencje informacyjne są rozumiane jako zespół umiejętności pozwalających użytkownikowi stwierdzić, kiedy informacja jest potrzebna, oraz wyszukać, ocenić i wykorzystać informacje pochodzące z rozmaitych źródeł²⁴. Ludzie mający te umiejętności wiedzą, jak się uczyć, ponieważ znają organizację wiedzy, umieją też znaleźć informację i wykorzystać ją w taki sposób, by była przydatna innym. Z uwagi na posiadane umiejętności wyszukiwania informacji oraz późniejszego podejmowania na ich podstawie konkretnych decyzji czy rozwiązywania problemów są przygotowani do uczenia się przez całe życie. W późniejszych publikacjach ALA można odnaleźć rozszerzoną koncepcję kompetencji informacyjnych oraz model IL oparty na zespole praktycznych umiejętności pozwalających:

- określić rodzaj i zakres potrzeby informacyjnej,
- zapewnić sobie efektywny dostęp do źródeł informacji,
- krytycznie ocenić informację i jej źródła oraz zintegrować wyselekcjonowaną informację z dotychczas posiadaną wiedzą i systemem wartości,
- selektywnie wykorzystać informację w sposób sprzyjający realizacji określonego celu,

²² M. Próchnicka, *Information literacy. Nowa sztuka wyzwolona XXI wieku*. W: J. Dzielniaowska (red.), *Książka, biblioteka, informacja. Między podziałami a wspólnotą*, Kielce 2007, s. 435.

²³ Ibidem, s. 436.

²⁴ *Presidential Committee on Information Literacy: Final Report*, 1989 [online]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/publications/whitepapers/presidential.cfm>; dostęp: 24.01.2011.

- określić i zrozumieć społeczne, ekonomiczne, prawne aspekty dostępu do informacji i korzystania z niej²⁵.

Association of College and Research Libraries (ACRL) rozwinęło koncepcję *information literacy*, zgodnie z którą osoba posiadająca kompetencje informacyjne potrafi określić zakres potrzebnej informacji, efektywnie uzyskać oraz krytycznie ocenić informację i jej źródła oraz włączyć wybrane informacje do zasobu swojej wiedzy. Tak pozyskana informacja może być efektywnie wykorzystana przez kompetentną osobę do osiągnięcia określonego celu²⁶. Z kolei w 2004 r. brytyjski Chartered Institute of Library and Information Professionals (CILIP) opracował definicję, według której *information literacy* jest wiedzą o tym, kiedy i dlaczego potrzebna jest informacja, gdzie ją znaleźć i jak ocenić, wykorzystać i zaprezentować zgodnie z etyką²⁷. Co ważne, informacja może pochodzić z różnego rodzaju źródeł: drukowanych, cyfrowych lub z przekazów ustnych od osób trzecich. Jednocześnie zakłada się, że na kompetencje informacyjne składa się szereg praktycznych umiejętności, wśród których wyróżnia się potrzebę rozumienia potrzeb informacyjnych i dostępności źródeł. Ważna jest też umiejętność wyszukania informacji w rozmaitych źródłach, oceny jej wiarygodności oraz umiejętność dalszego jej wykorzystania, w tym zaprezentowania i ewentualnego zapisania na odpowiednim nośniku. W ujęciu zaproponowanym przez CILIP podkreśla się też potrzebę rozumienia zagadnień etycznego i odpowiedzialnego korzystania z informacji.

Kompetencje informacyjne znalazły się również w kręgu zainteresowań UNESCO, które we współpracy z IFLA i National Forum on Information Literacy opracowało tzw. Proklamację aleksandryjską²⁸, zgodnie z którą kompetencje informacyjne leżą u podstaw kształcenia ustawicznego i razem z nim stanowią „światło społeczeństwa informacyjnego”. *Information literacy*, jak piszą autorzy Proklamacji, umożliwia efektywne wyszukiwanie, ocenę i wykorzystanie, jak również tworzenie informacji, by osiągnąć rozmaite cele zawodowe, społeczne czy osobiste. To z kolei jest podstawowym prawem człowieka funkcjonującego w cyfrowym świecie. W dokumencie tym pod-

²⁵ *Information Literacy Competency Standards for Higher Education*, American Library Association, 2000 [online]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ala.org/ala/mgrps/divs/acrl/standards/standards.pdf>; dostęp: 24.01.2011.

²⁶ L. Derfert-Wolf, *Information literacy – kształcenie...*, op.cit., s. 187.

²⁷ C. Armstrong et al., *CILIP defines Information Literacy for the UK*. Dostępny w World Wide Web: http://eprints.rclis.org/6087/1/Article_Update_25102004.pdf; dostęp: 24.01.2011.

²⁸ *Beacons of the information society. The Alexandria proclamation on information literacy and lifelong learning*, 2005 [online]. Dostępny w World Wide Web: <http://archive.ifla.org/III/whis/BeaconInfSoc.html>; dostęp: 24.01.2011.

kreśla się, że IL obejmuje nie tylko umiejętności rozpoznawania i zaspokajania potrzeb informacyjnych, wykracza bowiem poza obecne technologie, łącząc się z umiejętnościami interpretacyjnymi oraz krytycznego myślenia. W związku z tym IL ma znaczenie dla przewagi konkurencyjnej osób, przedsiębiorstw, a nawet narodów oraz jest kluczem do skutecznego wykorzystania informacji we wszelkich aspektach życia współczesnych społeczeństw²⁹.

Warto podkreślić, że uznaje się, iż umiejętności informacyjne są niezbędne bez względu na wiek i pełnią rolę społeczną oraz warunkują bycie aktywnymi obywatelami społeczeństwa informacyjnego³⁰. Maria Próchnicka zwraca uwagę na konieczność nabywania kompetencji informacyjnych przez wszystkich członków społeczeństwa. Píše ona: *Information literacy stanowi zintegrowany zespół wiedzy, umiejętności, postaw świadomości i wartości, które są konieczne do działania we współczesnym społeczeństwie, we wszystkich sferach życia społecznego. Kompetencje informacyjne są niezbędne nie tylko dla tych członków społeczeństwa, którzy uczestniczą w działaniu poszczególnych organizacji, ale i tych, którzy znajdują się w zasięgu ich oddziaływania, czyli dla całego społeczeństwa. Konieczność bycia information literate obejmuje wszystkich członków społeczeństwa (...)*³¹. Jak zauważa Carla Basili, kompetencje informacyjne są jednym z podstawowych warunków funkcjonowania społeczeństwa informacyjnego jako takiego. Basili podkreśla, że wśród badaczy zajmujących się tą problematyką panuje przekonanie o ścisłej korelacji pomiędzy posiadanymi kompetencjami informacyjnymi a procesami podejmowania decyzji oraz rozwiązywania problemów³².

1.2.1. *Information literacy* jako nowa sztuka wyzwolona

Jeremy J. Shapiro i Shelley K. Huges przedstawili koncepcję, zgodnie z którą *information literacy pozwala ludziom nie tylko efektywnie korzystać z informacji i technologii informacyjnych oraz dostosowywać się do ciągłych zmian w tym zakresie, ale również myśleć krytycznie o przemyśle informacyjnym i społeczeństwie informacyjnym*³³. Ich zdaniem IL jest czymś na kształt jednej ze sztuk wyzwolonych – zasobu wiedzy, który decyduje o wolności człowieka w początkach wieku informacji. Dlatego też kompetencje informacyjne nie powinny być rozu-

²⁹ L. Derfert-Wolf, *Information literacy – kształcenie...*, op.cit., s. 188.

³⁰ Ibidem.

³¹ M. Próchnicka, *Information literacy – nowa sztuka...*, op.cit., s. 442.

³² C. Basili, *Theorems of information literacy*. W: C. Basili (red.), *Information literacy at the crossroad of education and information policies in Europe*, Roma 2008, s. 44.

³³ Ibidem, s. 32.

miane jedynie jako umiejętności techniczne, ale szerzej: jak nowa sztuka wyzwolona, pozwalająca na krytyczną refleksję nad naturą informacji. Według twórców tej koncepcji takie ujmowanie IL jest ważne przede wszystkim z punktu widzenia interesów państwa, którego obywatele mają być aktywnymi uczestnikami kształtującymi społeczeństwo informacyjne, jak również kultury humanistycznej, w której informacja stanowi składnik głębokiego życia społecznego. *Dlatego właśnie [kompetencje informacyjne – przyp. aut.] powinny być składnikiem rozszerzonego trivium – z tego samego powodu dla którego gramatyka, logika i retoryka były jego oryginalnymi składnikami: jest to coś fundamentalnego dla naszego człowieczeństwa*³⁴. Shapiro i Huges ujmują więc zagadnienie *information literacy* w sposób filozoficzny i rozumieją je jako jeden z warunków prowadzenia pełnego, głębokiego życia w społeczeństwie informacyjnym.

1.3. Kompetencje informatyczne

Kompetencje informacyjne bywają często mylone z kompetencjami informatycznymi, co przesuwają ciężar ich znaczenia w stronę technicznych umiejętności korzystania z nowych technologii informacyjnych. Widać to m.in. w dokumentach poświęconych budowie społeczeństwa informacyjnego, w których wciąż szczególnie nacisk jest kładziony na takie działania związane z informatyzacją, jak zakup komputerów, okablowanie, czasami na wykorzystanie narzędzi informacyjno-komunikacyjnych³⁵. Tymczasem Basili podkreśla wyraźnie, że kompetencje informacyjne i informatyczne nie są tożsame i określa te drugie jako stopień rozumienia, co maszyna może, a czego nie może zrobić³⁶. Jasno tłumaczy to też Ewa Kurkowska, pokazując, że choć *computer literacy* stało się integralną częścią *information literacy*, nie może być z nią utożsamiana³⁷, gdyż pierwszy z tych terminów odnosi się do umiejętności używania komputera do różnych celów, wśród których znajduje się również korzystanie z zasobów informacji. Drugi termin, zdaniem Kurkowskiej, wiąże się bezpośrednio z korzystaniem z informacji – w każdej postaci, bez względu

³⁴ Ibidem.

³⁵ B. Kędzierska, *Kompetencje informacyjne – podstawą funkcjonowania społeczeństwa oparteego na wiedzy*. W: W. Strykowski, W. Skrzydlewski (red.), *Kompetencje medialne społeczeństwa wiedzy*, Poznań 2004, s. 82.

³⁶ C. Basili, *Theorems of information literacy...*, op.cit., s. 42.

³⁷ Kurkowska, s. 136, 139.

na nośnik. I choć kompetencje informatyczne mogą wspierać, a nierzadko i pewnie warunkują rozwój kompetencji informacyjnych, są terminem zakresowo węższym³⁸. Podobnie omawiany problem widzi Barbara Kędzierska, która podkreśla, że kompetencje informatyczne nie są bez znaczenia, gdyż pozwalają efektywnie wykorzystać możliwości sprzętu i oprogramowania, włączając je w proces realizacji poszczególnych zadań. Jednocześnie zauważa jednak, że kompetencje informacyjne dotyczą bezpośrednio istoty informacji – potrzeb informacyjnych, sposobów ich zaspokajania, metod i źródeł pozyskiwanej informacji, jak również jej krytycznej oceny, analizy oraz sposobów efektywnego wykorzystania³⁹. Nie można jednak zaprzeczyć, że szczególnie w kontekście dzisiejszych sposobów korzystania z zasobów informacji elektronicznej kompetencje informatyczne niejako warunkują efektywne ich wykorzystanie⁴⁰.

Forest Horton Jr. określa kompetencje informatyczne jako zespół umiejętności, postaw i wiedzy niezbędnych, by rozumieć podstawowe funkcje ICT oraz umieć z nich skorzystać, włączając w to takie urządzenia, jak komputery osobiste, laptopy, telefony komórkowe, iPody, BlackBerry itp.

Kompetencje informatyczne są zazwyczaj dzielone na kompetencje w zakresie wykorzystania sprzętu (*hardware literacy*) oraz oprogramowania (*software literacy*), gdzie pierwsze odnoszą się np. do wykorzystania podstawowych funkcji komputerów osobistych lub laptopów, takich jak korzystanie z myszki, podłączenie monitora, korzystanie z drukarki itp., drugie zaś dotyczą umiejętności korzystania z różnego rodzaju programów, jak edytory tekstu, arkusze kalkulacyjne, programy graficzne pozwalające na przygotowanie prezentacji multimedialnych⁴¹. Horton wyróżnia również trzeci typ kompetencji informatycznych, dotyczących wykorzystania specjalistycznych aplikacji (*applications literacy*), które rozumie jako zespół umiejętności i wiedzy pozwalających na efektywne wykorzystywanie specjalistycznego oprogramowania, np. przeznaczonego do zarządzania różnymi zasobami firmy lub instytucji⁴².

³⁸ Ibidem, s. 139.

³⁹ B. Kędzierska, *Kompetencje informacyjne...*, op.cit., s. 85.

⁴⁰ E. Kurkowska, *Edukacja informacyjna...*, op.cit., s. 136.

⁴¹ F.W. Horton Jr., *Understanding information literacy: a primer*, Paris 2007, s. 54 [online]. Dostępny w World Wide Web: <http://unesdoc.unesco.org/images/0015/001570/157020e.pdf>; dostęp: 24.01.2011.

⁴² Ibidem.

1.4. Zdrowotne kompetencje informacyjne

Konieczność posiadania kompetencji informacyjnych przez współczesne społeczeństwo nie budzi wątpliwości. Doświadczenie i badania (m.in. te opisane w niniejszym rozdziale) pokazują jednak, że skuteczne wykorzystanie informacji dziedzicznych wymaga umiejętności – można by rzec – doprecyzowanych, uszczegółowionych, dopasowanych do kontekstu. Doskonale widać to na przykładzie zdrowia – brak takich umiejętności ujawnia się najczęściej w rozmowie z lekarzami, pielęgniarkami czy nawet rejestratorkami w przychodniach, kiedy pacjent nie potrafi nazwać swoich problemów zdrowotnych, a później zgłosić się na badania diagnostyczne lub kontrolne czy przestrzegać zaleceń terapeutycznych.

Braki wiedzy i kompetencji mogą stanowić zagrożenie dla zdrowia i życia, a także wiązać się z większymi kosztami opieki zdrowotnej. *Brak kompetencji informacyjnych w zakresie zdrowia, także tych online, kosztuje amerykańską opiekę zdrowotną do 73 mld dolarów rocznie niepotrzebnych hospitalizacji, interwencji pogotowia ratunkowego, błędów samoleczenia*⁴³. Stąd coraz częściej w polityce resortowej zwraca się uwagę na konieczność edukacji w tym zakresie, a w literaturze i mediach pojawia się pojęcie *zdrowotnych kompetencji informacyjnych* (ang. *health information literacy*) lub – zamiennie – *kompetencji zdrowotnych* (*health literacy*).

W amerykańskiej strategii federalnej *Healthy People* kompetencje zdrowotne są definiowane jako *umiejętność zdobywania, przetwarzania i rozumienia podstawowych informacji zdrowotnych oraz usług, potrzebnych do podejmowania właściwych decyzji dotyczących własnego zdrowia*⁴⁴. Problem ich braku dotyczy (w Stanach Zjednoczonych, ale przecież nie tylko) osób i grup wykluczonych społecznie⁴⁵, przede wszystkim mniejszości etnicznych, narodowych i językowych, imigrantów, osób o niskim wykształceniu i statusie ekonomicznym, chorych przewlekle, a także osób starszych (powyżej 65. roku ży-

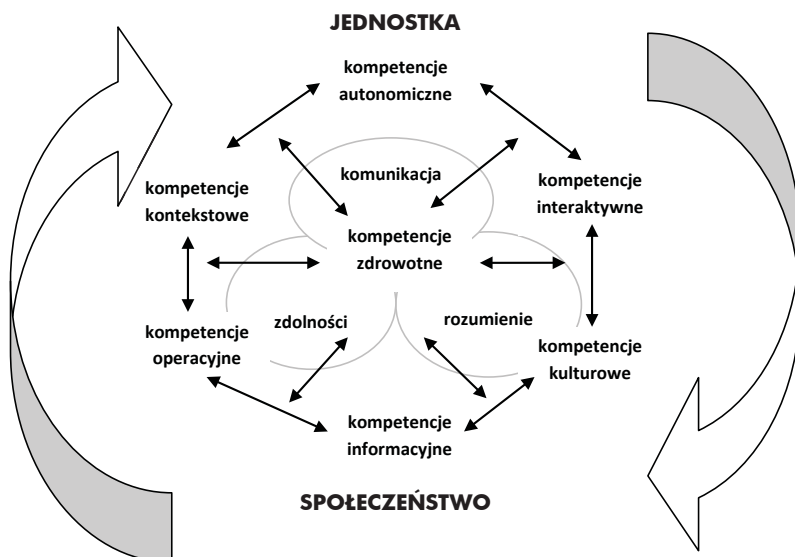
⁴³ B.D. Weiss, *Health literacy and patient safety: Help patients understand*, 2007 [online]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.amaassn.org/ama1/pub/upload/mm/367/healthlitclinicians.pdf>; dostęp: 1.08.2012.

⁴⁴ U.S. Department of Health and Human Services. *Healthy People 2010. Understanding and improving health*, 2000, s. 11–20 [online]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.healthypeople.gov/2010/Document/tableofcontents.htm#under>; dostęp: 30.07.2012.

⁴⁵ Zob. A.E. Schnitzer, M. Rosenzweig, B. Harris, *Health literacy: A survey of the issues and solutions*. „Journal of Consumer Health on the Internet” 2011, vol. 15, nr 2, s. 164–179.

cia⁴⁶). Ten brak powoduje m.in. częstsze hospitalizacje i wizyty w szpitalnych oddziałach ratunkowych przy jednoczesnym braku wiedzy i umiejętności korzystania z dostępnej opieki medycznej, wyższe koszty opieki specjalistycznej⁴⁷, gorsze rozumienie informacji medycznych, związane z tym nieprzestrzeganie zaleceń profilaktycznych, nieumiejętność postępowania w chorobach przewlekłych (np. cukrzyca, astma), niekorzystanie z badań kontrolnych, nie zapominając oczywiście o szkodach zdrowotnych, jakie ponosi sam zainteresowany.

Przytoczona definicja HIL jest punktem wyjścia do wielu badań tego zagadnienia i publikacji w tym zakresie⁴⁸, nie tylko amerykańskich.

Ryc. 1. Model koncepcyjny zdrowotnych kompetencji informacyjnych. Źródło: J.M. Mancuso, *Health literacy: A concept/dimensional analysis*. „Nursing and Health Sciences” 2008, nr 10, s. 248–255.

⁴⁶ Dwie trzecie Amerykanów powyżej 60. roku życia ma nieodpowiednie lub bardzo niskie zdrowotne kompetencje informacyjne; 81% pacjentów w tym wieku w szpitalach publicznych nie umie przeczytać lub zrozumieć podstawowych informacji, takich jak nazwy zaleconych leków. W: A.E. Schnitzer, M. Rosenzweig, B. Harris, op.cit., s. 167.

⁴⁷ M.J. Ickes, R. Cottrell, *Health literacy in college students*. „Journal of American College Health” 2010, vol. 58, nr 5, s. 492.

⁴⁸ Zob. np. National Library of Medicine, *Health literacy*, 2012 [online]. Dostępny w World Wide Web: <http://nmlm.gov/outreach/consumer/hlthlit.html/>; dostęp: 30.07.2012.